

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: **Proč se matky vzdávají svých dětí z teologicko-etického pohledu?**

Autorka práce: **Bc. Radmila Ptáčková**

Obor studia: **Teologie služby**

Posuzovaná diplomovaná práce je částečně upravená verze diplomové práce s názvem „Proč se matky vzdávají svých dětí?“, kterou se autorka pokusila neúspěšně obhájit minulý rok (2014). Upravený název letos předložené práce – „Proč se matky vzdávají svých dětí z teologicko-etického pohledu“ – dává na srozuměnou, že se autorka rozhodla ponechat původní, výchozí tematiku a zároveň specifikovat perspektivu na teologicko-etickou. Poučený čtenář tedy oprávněně očekává, že se specifikace perspektivy projeví zásadním způsobem i do obsahu práce. Ve skutečnosti však teologicko-etickou perspektivu zastupuje pouze třetí kapitola, která na první pohled (srovnáme-li obsah loňské a letošní práce) představuje jen jakousi „vsuvku“ (která navíc obsahově téměř vůbec nenavazuje na předchozí ani následující text práce). Kromě třetí kapitoly autorka rozšířila loňskou práci ještě o další tři statistiky, avšak toto rozšíření (včetně dalších dílčích obsahových úprav) na první pohled žádným způsobem obsahově neodpovídá zvolenému teologicko-etickému úhlu pohledu! Jinými slovy: jestliže byl změněn název a zvolena specifická teologicko-etická perspektiva, je logické, aby se to adekvátním způsobem promítlo i do samotného obsahu práce. To se však nestalo. A zvolené teologicko-etické perspektivě neodpovídá věcně ani cíl práce! Autorka hned v úvodu čtenáře ještě více mate tím, když formuluje cíle dva:

1. „analyzovat situaci či situaci matek, které se vzdávají svých dětí“ (s. 6)
2. „zmapovat důvody či situace, v některých případech i priority, kvůli kterým se matky vzdávají svého dítě[te] či dětí“ (s. 7).

Nutno upozornit, že v letošní verzi práce je nejdříve uveden první cíl, poté druhý cíl; druhý cíl je však překvapivě co do formulace identický s cílem v loňské práci!

Pro čtenáře, který nezná loňskou práci tak vznikají hned v úvodu přinejmenším tyto otázky:

- Proč má práce dva cíle? Nebylo by přehlednější je sjednotit? (což by v zásadě bylo možné a žádoucí)

Pro čtenáře, který zná loňskou verzi práce, vzniká obtížnější otázka:

- Proč autorka jako druhý cíl uvádí formulaci z loňské verze práce – když přece došlo ke specifikaci perspektivy na teologicko-etickou?

Když poučený čtenář zjistí právě popsané nedostatky, je logické, že začne zkoumat závěr práce, zda snad alespoň tam nenajde nějakou „sjednocenou verzi cíle“ a náznak vyhodnocení zkoumané problematiky z pohledu teologicko-etického.

Opak je pravdou. V závěru práce najde pouze další matoucí informaci:

3. „Cílem této práce bylo ukázat, že pokud se matky vzdávají svých dětí nejsou to vždy ty ‚krkavčí‘ a necitlivé matky, ale mnohdy se opravdu jedná o ženy nacházející se v náročné životní situaci, jak finanční, tak bytové a nemají jinou možnost.“ (s. 65).
- Má čtenář na základě této informace usuzovat, že existuje ještě nějaký třetí cíl práce?

Jestliže ano, pak se o něm dozví ovšem až v závěru! Vzhledem ke změně názvu a volbě specifické teologicko-etické perspektivy čtenář dále smysluplně očekává alespoň v závěru práce nějaký náznak teologicko-etického vyhodnocení situací a (morálních, příp. náboženských) důvodů matek, které se vzdávají svého dítěte (a nikoli poukaz na finanční a bytové aspekty situací). Nejbližší k teologicko-etickému hledisku najdeme jen konstatování:

„Matky, které se dobrovolně, rozumně[,] byt se špatným svědomím vzdají svého dítěte, ale na druhou stranu udělají radost lidem, kteří by si moc přáli vlastní dítě, ale tohoto daru se jim nedostalo, bychom měli chválit a pomáhat jim. (...) Měli bychom si (...) uvědomit, že díky těmto matkám je dopřáno lidem (rodičům), kteří nemohou mít vlastní děti, a dítěti matky, která se ho vzdá, žít jako skutečná rodina a být spolu šťastni. Jak se říká, každá mince má dvě strany.“ (s. 65).

- Máme na základě těchto autorčiných (teologicko-etických?) závěrů usuzovat (co do obecných etických principů), že když děláme druhým lidem radost, ale máme přitom špatné svědomí, zasluhujeme chválu a mělo by se nám pomáhat?
- Je osvojené dítě či dítě v pěstounské péči vždy zárukou štěstí a toho, že jeho nevlastní rodiče s ním budou tvořit „skutečnou rodinu“? Zdá se, že to neplatí minimálně v případě dočasné péče, jak sama autorka zdůrazňuje v závěru (viz tvrzení: „Trendem dnešní doby je pěstounská péče na přechodnou dobu.“ S. 66).
- A měla autorka na mysli, když v druhé větě citovaného konstatování zmiňuje matku dítěte, že snad i tato matka, bez svého dítěte, může být šťastná a tvořit „skutečnou rodinu“...?

Ať už si každý odpoví jakkoli, faktem zůstává, že autorka tyto závěrečné teze nijak theologicko-eticky nezduvodňuje, ani nepředkládá v této souvislosti vůbec žádné argumenty!

Čtenář, který srovná závěr loňské práce se závěrem letošní práce, navíc s překvapením zjistí, že se z větší části oba závěry shodují!

- Znamená to, že ačkoli mají loňská a letošní práce odlišný název (a měly mít odlišnou hodnotící perspektivu!), došla autorka k téměř stejným výsledkům?

Kromě uvedených závažných nedostatků pokládám za důležité upozornit ještě na následující:

Z formálního hlediska:

- Rozsah práce nedosahuje téměř ani na dolní požadovanou hranici (tj. 70–90 normostran) – ve skutečnosti má práce jen 66 stran (bez seznamu zdrojů, příloh apod.), přičemž z těchto 66 stran tvoří cca 6 stran grafy a cca 18 stran kazuistiky. Kromě toho s. 50 a 53 nemají více než šest řádků.
- Poznámky pod čarou jsou provedeny na první pohled nedbale, u některých schází údaj o stránce (např. s. 10, 11, 12, 16, 17, 26). Srovnáme-li některé tímto způsobem deficitní údaje se stejnými údaji v loňské verzi, zjistíme, že kupříkladu poznámky 14–16 převzala autorka z loňské verze v deficitním stavu!
- Autorka cituje tentýž zdroj na téže stránce opakovaně v plném znění, což způsobuje další nárůst počtu stran na úkor vlastního obsahu textu (s. 16).
- Vyskytují se delší pasáže textu psané kurzívou, u něž však není zřejmé, zda se jedná o přímé citace anebo o parafráze (s. 10, 17, 18, 19, 20 etc.) – protože text kurzívou není uzavřen citačními uvozovkami, jako na jiných místech (např. s. 8). Tyto pasáže najdeme především ve třetí kapitole, která ve srovnání s loňskou prací, představuje doplnění. Čtenář, který by se chtěl orientovat podle formátování textu, zůstává v nejistotě. Proč jsou některé odstavce uvedeny kurzívou a uzavřené do citačních uvozovek a některé nikoli?
- Od diplomandky se oprávněně očekává, že se alespoň pokusí zapojit několik cizojazyčných zdrojů, příp. naznačí, zda vůbec a jak o daném tématu referují zahraniční zdroje. V předložené práci není ani náznak takového pokusu či snahy (práce čerpá z 23 českých zdrojů, jak je uvedeno na s. 67–68).

Z jazykového, stylistického a gramatického hlediska:

- je práce celkově na průměrné úrovni, avšak vzhledem ke skutečnosti, že text práce zůstal více než z poloviny identický (a autorka měla na jeho přepracování minimálně 9 měsíců), je výskyt překlepů či chybějících písmen podle mého názoru známkou nedbalého přístupu (srov. např. s. 6, („opuští své dítě“), s. 9 („se rozvíjení smysly ještě nenarozeného“), s. 19 („vzrost počet lidí“), s. 26 („uvedné v této práci“)).
- Neobratné formulace či terminologická nevyjasněnost se vyskytují nejvíce ve třetí kapitole, což paradoxně prozrazuje, že ačkoli autorka zvolila teologicko-etickou perspektivu, její text čtenáře nepřesvědčuje, že je dobře obeznámena s teologicko-etickou terminologií (s. 17 „posvětil manželský akt, aby se nestal hříchem“; „spočívá na nerozlučitelném pocitu manželství“); ve třetí kapitole najdeme i vyloženě absurdní tvrzení: „Každý zásah do genetické dědičnosti lidské osoby (...) podporuje dobro rodiny.“ (tamtéž)).

S výše uvedenými závažnými nedostatky týkajícími se cíle práce logicky souvisí také nedostatky týkající se metody práce. Jinými slovy: jestliže není jednotně a jednoznačně definován cíl práce, schází metodě (tj. způsobu dosažení cíle) jasné nasměrování. Obrazně vyjádřeno: jestliže si např. poutník v rámci své pouti jednoznačně a závazně neurčí, kam chce dojít, je veškeré jeho uvažování o tom, jak tam dojde, bezpředmětné. Autorčiny formulace jsou v tomto ohledu velmi neurčité – hned v úvodu (zrcadlově k formulaci dvou cílů, viz 1. a 2.) definovala totiž metody hned dvě:

4. „Metodou této práce je propojení teorie s praxí, což znamená, že jsem k teoretické stránce práce doplnila kazuistiky popisující situaci matek...“ (s. 6)
5. „Další metodou (...) je analýza dokumentů Dětského centra Plzeň.“ (s. 7).

Autorka chtěla na jednu stranu „propojit teorii s praxí“, avšak na druhé straně (v téže větě) tvrdí, že jde o doplnění kazuistik „k teoretické stránce práce“ (4.). S ohledem na obsahové zaměření práce se naskytá přinejmenším tato důležitá otázka:

- Mělo zamýšlené propojení a doplnění nějaký vztah ke zvolené teologicko-etické perspektivě? Jestliže ano, proč to čtenáři není v úvodu alespoň naznačeno? Jestliže ne, proč došlo ke změně názvu práce?

Představení metody navíc autorka komplikuje hned v úvodu formulací „další metody“ (viz 5.) – tj. záměrem analyzovat dokumenty Dětského centra Plzeň. Logicky vyplývá, že autorka získala kazuistiky právě analýzou dokumentů Dětského centra. Stálo by tedy za to metodu sjednotit do jedné (třeba i delší formulace) a nemást čtenáře obratem „další metoda“! Ať tak či onak, podle mého názoru měla mít analýza nějaký systematický a věcný vztah k teologicko-etické perspektivě! To se však nestalo. V úvodu se vůbec nevyskytuje ani náznak pokusu vyjasnit, co znamená „teologicko-etický pohled“ (!), zda a v jakém smyslu bude pro autorku vůdčí při její analýze a vyhledávání vhodných kazuistik – a zda se nějak promítne do formulace cíle a metody! To samé platí pro závěr: ani tam nenajde čtenář náznak vyhodnocení, jak došlo k propojení „teologicko-etického pohledu“ s kazuistikami, zda vůbec mají „doplněné kazuistiky“ k tomuto pohledu nějaký vztah, apod., či zda třeba autorka při analýze dokumentů Dětského centra nedošla alespoň k jednomu významnému teologicko-etickému poznatku.

V této souvislosti považuji za nutné upozornit, že ve skutečnosti se autorka kazuistiky pokusila vyhodnotit spíše z psychologicko-sociálního hlediska! To je zřejmé z výčtu důvodů, pro něž rodiče (či matky) nemohou, nedovedou či nechtějí pečovat o dítě: finanční problémy, osamělost matky, nezralost, psychiatrické onemocnění, bezdomovectví, prostituce, nezaměstnanost etc. (s. 34). A když se dále autorka zabývala otázkou dobrovolnosti či nedobrovolnosti vzdání se dítěte (s. 47–50) – povšimněme si, že jde o eticky významné pojmy (!) – nenajde čtenář v příslušném kontextu, ani v závěru žádné (systematické) etické vyhodnocení (srov. s. 65–66). Není divu, autorka ani v úvodu, ani v závěru totiž nikterak nedefinuje pojem „etika“ nebo pojem „teologická etika“ (srov. s. 6).

Obsahu práce by odpovídala jiná změna názvu – třeba: „Sociální důvody, pro něž se matky (rodiče) vzdávají svých dětí, pohledem kazuistik Dětského centra Plzeň“ apod. I tak by ovšem bylo nutné zvolit jasnou metodiku vyhodnocení a v závěru stručně informovat čtenáře o relevantních sociálních (příp. jiných) důvodech, které byly předmětem analýzy. Obsah práce navíc ukazuje, že autorka také téměř nezohlednila klíčový rozdíl hledisek:

- Deskriptivní hledisko (popis, analýza faktických případů – např. právě kazuistiky)
- Normativní, resp. hodnotící hledisko (vyhodnocení podle zvolených (normativních) kritérií, resp. zvoleného teologicko-etického pohledu)

Z obsahu práce vůbec není zřejmé, zda si autorka tohoto klíčového rozlišení byla vědoma. Třetí kapitola, která má s ohledem na změnu názvu hrát centrální roli, sice nabízí jakýsi pokus o zaujetí normativního teoretického hlediska, avšak bez jakéhokoli dopadu na vyhodnocení kazuistik! V grafech na konci práce (s. 58–63) najdeme sice kritéria přijetí dětí do Dětského centra, důvody přijetí i důvody propuštění dětí, – dokonce jakýsi náznak obecnějšího vyhodnocení (s. 64) – avšak tato kritéria a důvody se žádným způsobem nevztahují ke zvolené teologicko-etické perspektivě! Třetí kapitola se podle názvu věnuje „Teologii rodiny“ (ve skutečnosti spíše vybraným (normativním) křesťansko-etickým principům/pravidlům života (křesťanské) rodiny v dnešním světě), nedochází však k žádnému smysluplnému a systematickému „propojení“ s poznatky získanými s pomocí kazuistik.

V jistém smyslu má autorka nakonec přece jen pravdu v jedné zásadní věci: s ohledem na prvně formulovanou metodu (viz 4.) představují kazuistiky opravdu (pouhé) „doplnění“ k teoretické části práce. Uvážíme-li však názvem deklarovaný teologicko-etický pohled, jedná se podle mého názoru o doplnění věcně nesprávné.

Souhrnně vyjádřeno, posuzovaná práce obsahuje tyto hlavní závažné nedostatky:

- Nejednotná a nejednoznačná definice cíle
- Nejednotná a nejednoznačná definice metody
- Autorčiny formulace cílů/metod nekorrespondují s (v názvu) deklarovaným (avšak fakticky nerealizovaným) teologicko-etickým pohledem!
- S ohledem na změnu názvu a volbu teologicko-etické perspektivy nedošlo k systematickému a zdůvodněnému propojení mezi teoretickou částí práce a analyzovanými kazuistikami
- Letošní a loňská práce obsahují z větší části identický úvod a závěr – což je v rozporu s deklarovanou změnou názvu a volbou (nové) teologicko-etické perspektivy!
- Třetí kapitola, která má představovat centrální východisko nového teologicko-etického pohledu, je převážně kompilací a nepřesvědčuje o teologicko-etické odbornosti autorky
- Rozsah práce nedosahuje na dolní požadovanou hranici

Tyto hlavní závažné nedostatky v žádném případě nezpochybňují praktické zkušenosti a schopnosti autorky, které se pokusila ve své diplomové práci také vyjádřit a ilustrovat (srov. např. s. 28). Autorka má jistě (nejen) jako sociální pracovnice řadu předností a v neposlední řadě, jak usuzují z textu práce, morální, příp. náboženskou motivaci. Jsem si vědom snahy a vynaloženého času, jež autorka věnovala modifikaci své diplomové práce. Na druhou stranu ovšem také předpokládám, že má autorka rovněž dostatek teoretického vhledu, aby dokázala pokud možno objektivně a (emocionálně) nezaujatě nahlédnout popsané závažné nedostatky modifikace své diplomové práce. Na základě těchto závažných nedostatků celkově hodnotím modifikaci diplomové práce jako nedostatečnou.

Oponent: PhDr. Vojtěch Šimek
V Českých Budějovicích, 12. 5. 2015